

ปัจจัยที่มีอิทธิพลและมีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ "มองต่างมุม"

ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11

จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการมองต่างมุมจากเทปโทรทัศน์ การสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ และเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมทั้งการที่ผู้วิจัยได้เป็นผู้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในฐานะ เป็นเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลและมีผลกระทบต่อการจัดและการนำเสนอรายการ "มองต่างมุม" ทาง ช่อง 11 นั้นสามารถแยกออกได้ 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ ได้แก่

1.1 องค์กรผู้ผลิต

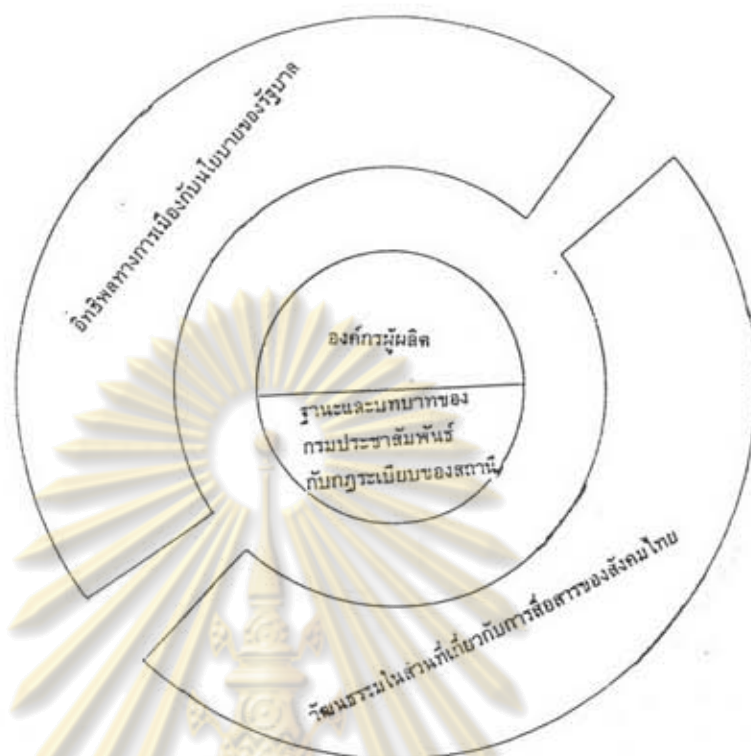
1.2 ฐานะและบทบาทของกรมประชาสัมพันธ์กับกฎระเบียบ

ของสถานี

2. ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ ได้แก่

2.1 อิทธิพลทางการเมืองกับนโยบายของรัฐบาล

2.2 วัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการสื่อสารของสังคมไทย

แบบจำลองแสดงภาพของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อ
การนำเสนอรายการ "มองต่างมุม" ทางช่อง 11

จากแบบจำลองภาพข้างต้น เป็นการแสดงภาพเพื่อให้เห็นว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการมองต่างมุม ทางช่อง 11 ทั้งนี้ โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันขององค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชน จากทฤษฎีการสื่อสารมวลชน ของ เดนิส แมคเคเวล (Denis Mcquail) มาประกอบการพิจารณา และพบว่า มีปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก รวม 4 อย่าง คือ องค์กรผู้ผลิต ฐานะและบทบาทของกรมประชาสัมพันธ์กับกฎระเบียบของสถานี อิทธิพลทางการเมืองเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการสื่อสารของสังคมไทย ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ ส่วนปัจจัยหรือแรงผลักดันอื่น ๆ ซึ่งปรากฏตามทฤษฎีของ เดนิส แมคเคเวล นั้น ไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการนำเสนอแต่ประการใด

1. ปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ

1.1 องค์กรผู้ผลิต

องค์กรผู้ผลิตรายการมองต่างมุม ในที่นี้สามารถแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ

- ส่วนแรก หมายถึง สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ซึ่งทำหน้าที่ผลิตรายการและนำรายการนี้ออกอากาศ

- ส่วนที่สอง หมายถึง มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ ซึ่งทำหน้าที่เตรียมข้อมูลและผลิตรายการ

ทั้ง 2 ส่วนนี้ ต่างก็มีลักษณะการบริหารงานในองค์กรที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เป็นองค์กรซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญ และมีขนาดใหญ่หน่วยงานหนึ่งของกรมประชาสัมพันธ์ มีการบริหารองค์กรแบบระบบราชการ หรือที่เรียกว่า องค์กรแบบเป็นทางการ และที่สำคัญผู้บริหารสถานีฯ ในขณะนั้น คือ นายวิจิตร วุฒิอำพล เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ริเริ่มให้มีรายการนี้เกิดขึ้น พร้อมทั้งได้เชิญ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง พร้อมด้วยคณะทำงาน รวมทั้งมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์มาร่วมกันดำเนินการผลิต โดยมีมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์มาร่วมสนับสนุนค่าใช้จ่ายในบางส่วน

จากการที่ ช่อง 11 ได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ และขณะเดียวกัน สถานีฯ ก็เป็นผู้พิจารณาำรายการนี้เผยแพร่ออกอากาศ ฉะนั้น สถานีฯ ในฐานะองค์กรผู้ผลิตร่วม จึงย่อมมีบทบาทสำคัญในการที่จะกำหนดนโยบายและหลักเกณฑ์การปฏิบัติงาน เพื่อให้การผลิตรายการนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรายการ และขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสถานีฯ และนโยบายของรัฐบาลควบคู่กันไปด้วย

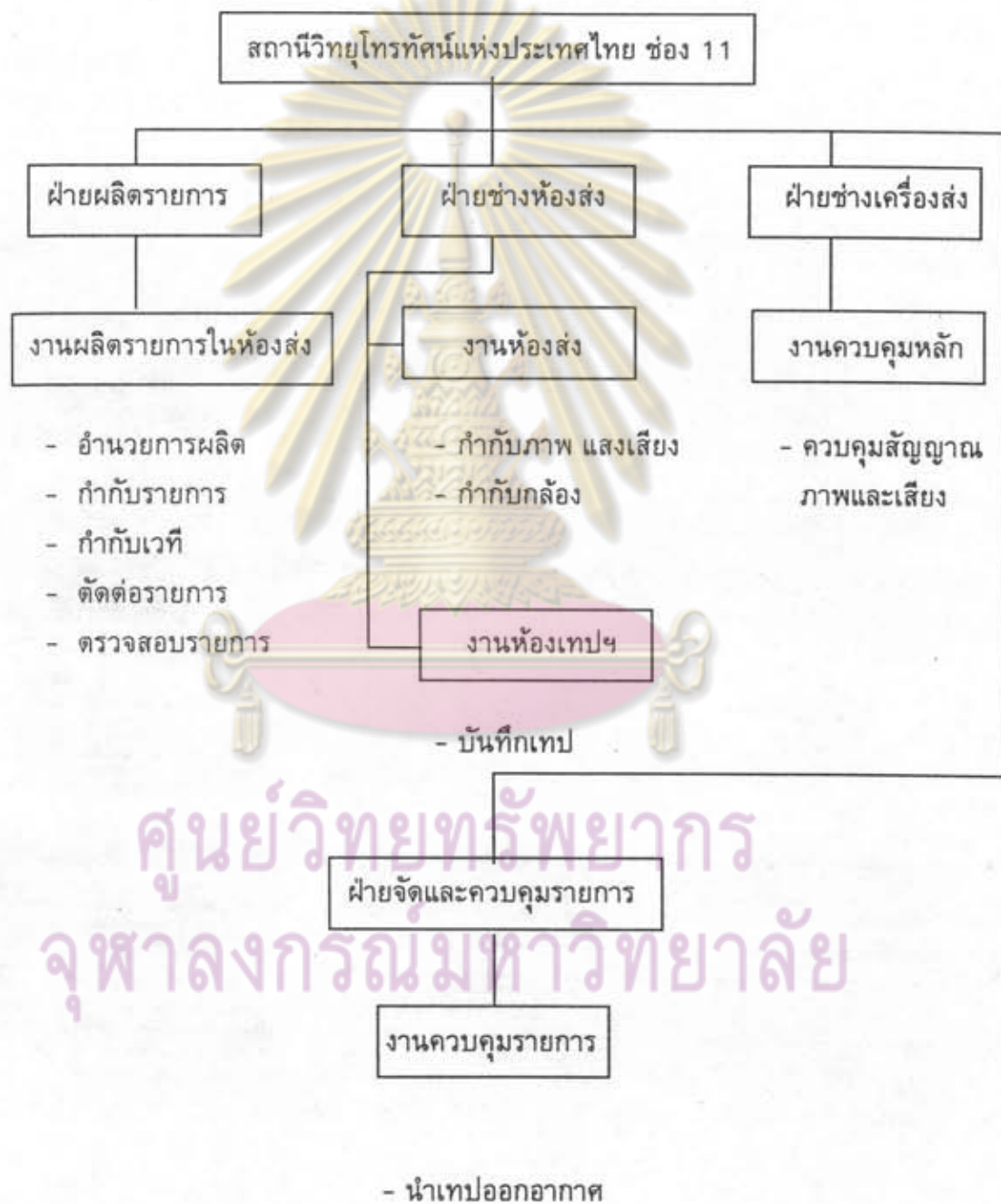
นอกจากนี้การบริหารงานภายในองค์กรของสถานีฯ เองก็ยังมี การแบ่งความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจนและเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวก่ายกันอย่าง เช่น ในเรื่องของการอำนวยความสะดวกการผลิต การกำกับรายการ และการกำกับเวที จะเป็นความรับผิดชอบของฝ่ายผลิตรายการ ช่อง 11 แต่ถ้าในเรื่องของเทคนิค เช่น การกำกับภาพ การกำกับเสียง กำกับแสง และ ช่างกล้อง จะเป็นความ รับผิดชอบของฝ่ายช่างเทคนิค ช่อง 11 เช่นกัน

นอกเหนือจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการแล้ว ก็ ยังมีเรื่องของการกลั่นกรองเนื้อหา การตัดต่อ และการตรวจสอบรายการมา เกี่ยวข้องด้วย และขั้นตอนเหล่านี้ก็ยังมี การแบ่งความรับผิดชอบกันไปแต่ละส่วนแต่ ละบุคคลอีก ดังนั้น สถานีฯ ในฐานะองค์กรผู้ผลิต จึงถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่เข้ามา มีบทบาท และมีอิทธิพลซึ่งส่งผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพแสดงโครงสร้างการแบ่งสายงานการผลิตรายการมอต่างมม
ของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11

ระยะแรก

สำหรับองค์กรผู้ผลิต คือ มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์นั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งของการผลิตรายการ พร้อมทั้งได้ส่ง ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ซึ่งเป็นคนหนึ่งในคณะกรรมการบริหารมูลนิธิ พร้อมด้วย คณะทำงานมาร่วมกันผลิตรายการมองต่างมุม มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ได้ชื่อว่าเป็น องค์กรที่มีการบริหารงานค่อนข้างอิสระองค์กรหนึ่ง มีคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เป็นประธานมูลนิธิ ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารอีก 6-7 คน

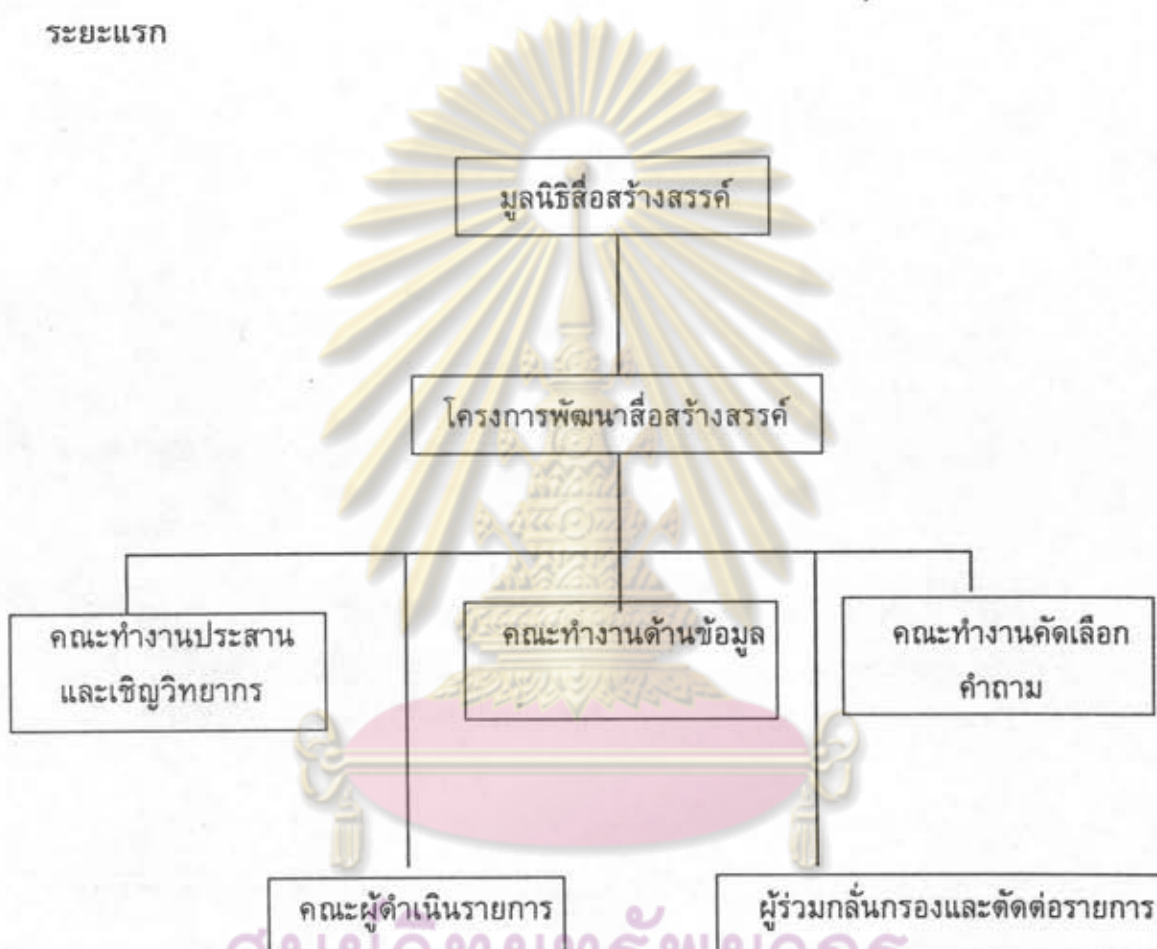
ในส่วนของมูลนิธิ ได้มีการแยกหน่วยงานย่อยออกมาในรูปของ โครงการ เพื่อให้การดำเนินงานมีความสะดวกคล่องตัว โดยเฉพาะโครงการ พัฒนาสื่อสร้างสรรค์ ซึ่งมี ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นผู้อำนวยการโครงการ ซึ่ง โครงการนี้ก็ ได้เข้ามา มีบทบาทที่สำคัญต่อการผลิตรายการมองต่างมุม และรายการ เวทีชาวบ้านที่ออกอากาศทาง ช่อง 11 ทั้งสองรายการในเวลาต่อมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพแสดงโครงสร้างการแบ่งสายงานการผลิตรายการของมองต่างมุมของมูลนิธิสร้างสรรค์

ระยะแรก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในช่วงแรก ก่อนที่จะมีการจัดตั้งเป็นโครงการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ได้เชิญชวนนักวิชาการซึ่งเป็นคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลายท่าน ต่อมาก็มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ มาร่วมงานด้วย อีกทั้งยังมีนักศึกษาซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ ดร. เจิมศักดิ์ ทั้งที่กำลังศึกษาอยู่ และที่จบการศึกษาแล้วมาร่วมเป็นคณะทำงานด้วยเช่นกัน ทำให้องค์กรผู้ผลิตรายการร่วม ซึ่งมี ดร. เจิมศักดิ์ เป็นเสมือนหัวหน้าคณะทำงาน จึงมีลักษณะเหมือนองค์กรขนาดเล็ก แต่มีการบริหารงานที่ค่อนข้างมีอิสระและเป็นเอกเทศ หรือที่เรียกว่า องค์กรที่ไม่เป็นทางการ และมีสมาชิกหรือคณะทำงานจำนวนไม่มากนัก ลักษณะของการบริหารองค์กรจะไม่มี การแบ่งสายงานการบังคับบัญชาอย่างเป็นทางการ ลักษณะของการปฏิบัติงานมีการแบ่งความรับผิดชอบกันเป็นหน้าที่ ๆ ไป บางครั้งบางหน้าที่ก็มีการมาช่วยเหลือกันทำงาน

การที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ไว้อย่างเป็นทางการ ทำให้สมาชิกหรือคณะทำงานมีความรู้สึกอิสระในการทำงาน มีความคล่องตัว ไม่มีความรู้สึกว่าถูกบังคับ เพราะเป็นไปด้วยความสมัครใจ ทำให้มีความสนใจในการทำงาน และมีความรับผิดชอบสูง ซึ่งเป็นข้อดีและเหมาะสมกับการบริหารงานองค์กรขนาดเล็ก ส่วนนี้ ของมูลนิธิ และไปสอดคล้องกับที่ ทวีต พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวไว้ใน "พัฒนาการของบริษัทผู้ดำเนินงานผลิตรายการโทรทัศน์" ว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"การมีคุณลักษณะของ องค์กรที่ไม่เป็นทางการ ภายในบริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เพราะการผลิตรายการโทรทัศน์ค่อนข้างจะต้องให้ความเป็นอิสระในการทำงานแก่สมาชิกมากพอสมควร โครงสร้างที่ไม่เป็นทางการนี้ จะช่วยให้สมาชิกได้รับความพอใจจากการที่ไม่ถูกจำกัดอยู่ในกฎเกณฑ์มากนัก วิธีการที่จะให้มีโครงสร้างส่วนที่ไม่เป็นทางการ ทำได้โดย

การไม่กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างจนชัดแจ้งเกินไป หรือถ้าจะกำหนดอย่างชัดแจ้งก็ไม่ควรยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนข้อยกเว้นบางอย่างที่สมเหตุสมผลก็เกิดขึ้นไม่ได้ ความคล่องตัวในขนาดที่เหมาะสมคงไม่ทำให้ผู้บริหารถึงกับขาดการควบคุม หรือผลงานต้องเสียไป" (ทีปวิท พงศ์ไพบูลย์ 2534 : 83)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า องค์กรผู้ผลิตที่มีลักษณะการบริหารงานแบบไม่เป็นทางการ จะส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพดีกว่าแบบบริหารงานแบบเป็นทางการ ทั้งนี้ เพราะสภาพขององค์กรที่มีขนาดเล็ก มีสมาชิกหรือคณะทำงานไม่มากนัก มีความสมัครใจที่จะมาร่วมงานโดยไม่ค่อยคำนึงถึงค่าตอบแทน ถึงจะไม่มี ความเข้าใจในเรื่องการผลิตรายการมากนัก จึงไม่ค่อยได้ลงลึกในรายละเอียดด้านเทคนิคการผลิต โดยปล่อยให้หน้าที่การผลิตรายการเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ ช่อง 11 ส่วนคณะทำงานนั้นจะทำหน้าที่ด้านอื่น ๆ แทน ซึ่งได้แก่ การเตรียมหาข้อมูล การรับลงทะเบียนผู้ชมที่มาร่วมรายการ การให้ข้อมูลและคัดเลือกคำถาม ตลอดจนการเตรียมการผลิต แต่ที่มามีส่วนร่วมเกี่ยวกับด้านเทคนิคเล็กน้อย ก็คือ การส่งเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนร่วมในการพิจารณากลับกรองเนื้อหาเพื่อการตัดต่อรายการก่อนส่งให้สถานีฯ ออกอากาศ อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้จะต้องมีความยุติธรรมและบริสุทธิ์ใจเป็นที่ตั้ง จึงจะทำให้ผลงานออกมาดีมีคุณภาพและน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ที่ร่วมมาเป็นคณะทำงานก็มีการเปลี่ยนตัวเข้าออกกันประจำ

ในส่วนขององค์กรผู้ผลิต ซึ่งหมายถึง สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 นั้น ถึงแม้จะมองว่าเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่พอสมควร แต่มีการบังคับบัญชาที่เป็นแบบระบบราชการ ทั้ง ๆ ที่งานด้านโทรทัศน์ โดยข้อเท็จจริงแล้ว ต้องการการบริหารงานที่มีความคล่องตัว และการตัดสินใจที่

รวดเร็ว ซึ่งในทางปฏิบัติไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะมีการแบ่งการบริหารงานออกเป็นฝ่าย ๆ และยังแยกฝ่ายออกเป็นงาน การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ก็ผิดแผกแตกต่างกันไปตามลักษณะของงาน การปฏิบัติงานก็มีการกำหนดเวลาที่แน่นอน การบริหารงานก็ต้องผ่านการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องของหลายระดับ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่คล่องตัวในการปฏิบัติงาน

ในส่วนของการผลิตรายการซึ่งเป็นเรื่องของเทคนิค และเป็นความรับผิดชอบของช่อง 11 ที่จะดำเนินการผลิตนั้น จะมีฝ่ายที่รับผิดชอบอยู่ 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายผลิตรายการ และฝ่ายช่างเทคนิค ฉะนั้นถึงแม้สถานีฯ จะมีลักษณะเหมือนเป็นองค์กรใหญ่ แต่สิ่งที่รับผิดชอบในเรื่องการผลิตนั้น จะอาศัยเจ้าหน้าที่เพียงบางส่วนซึ่งไม่มากนัก จำนวนประมาณ 10-20 คน และเจ้าหน้าที่เหล่านั้นไม่ได้รับผิดชอบเฉพาะการผลิตรายการนี้เพียงรายการเดียว แต่จะมีการกิจอื่นอีกมากมาย ซึ่งมีทั้งงานประจำในหน้าที่และงานพิเศษอื่น ๆ ทั้งในเวลาราชการและนอกเวลาราชการ

ฉะนั้น การบริหารเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องการกำหนดอย่างชัดเจน การที่จะหาเวลามาเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานทั้งด้านเทคนิคและรายการ รวมทั้งการที่จะมีเวลามาเพื่อที่จะคิดสร้างสรรค์รายการให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น แทนที่จะมีเวลาน้อยมาก แม้แต่เรื่องของอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตก็มีจำกัด ห้องส่งที่ใช้ในการผลิตรายการก็มีเพียงห้องเดียวและไม่กว้างขวางนัก เจ้าหน้าที่เทคนิคหรือบุคลากรที่จะใช้ปฏิบัติงานถ้าจะแบ่งจริงๆ แล้ว สามารถแบ่งความรับผิดชอบได้เพียง 1-2 ชุดเท่านั้น ยิ่งถ้ามีการไปผลิตรายการนอกสถานที่ โดยเฉพาะต่างจังหวัดด้วยแล้ว จะมีปัญหามาก

และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ เรื่องของค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่ในการเดินทางไปผลิตรายการในต่างจังหวัด ซึ่งถ้ารวมค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการทั้งหมดแล้ว ก็ใช้เงินจำนวนไม่น้อยในแต่ละครั้ง นอกจากนี้ ขั้นตอนในการขออนุมัติการเดินทางก็ยุ่งยากตามระบบราชการ ซึ่งต่างกับองค์กรผู้ผลิตของมูลนิธิ ที่สามารถดำเนินการได้ง่าย และไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก

ถึงแม้การบริหารองค์กรผู้ผลิตระหว่าง ช่อง 11 กับมูลนิธิ สื่อสร้างสรรค์ จะมีความแตกต่างกันก็ตาม การดำเนินงานก็มีการประสานกัน ด้วยดี และแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน

สำหรับการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะทำงานทั้งสองฝ่าย นั้นได้กล่าวไว้แล้ว ในเรื่องของกระบวนการผลิตรายการ (หน้า 134)

นาย เกรียงไกร วิวัฒน์พนาชาติ อธิบดีหัวหน้างานผลิตรายการใน ห้องส่ง ช่อง 11 ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ ไว้ว่า

"หน้าที่ที่ผมได้รับมอบหมาย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการประสานงานกับทีมงานอาจารย์เจิมศักดิ์ เน้นหนักไปในทางเทคนิคการผลิตรายการมากกว่า ส่วนของเนื้อหาอาจารย์มีทีมงานที่มาทำอยู่แล้ว รวมทั้งมีผู้ดำเนินการที่จะเป็นตัวสำรองในกรณีที่ อ.เจิมศักดิ์ ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ส่วนใหญ่ร่วมกันดูในเรื่องของฉาก ระบบแสง เสียงที่ใช้ในการผลิตรายการ หลังจากที่มี

การบันทึกเทปและมีการถ่ายทำไปเรียบร้อยแล้ว ก็นำไปตัดต่อร่วมกับทีมของอาจารย์ โดยเจ้าหน้าที่ของฝ่ายผลิตรายการเป็นผู้ตัดต่อ

... ช่วงแรกๆ รู้สึกว่าการทำรายการไม่ค่อยมีปัญหาอะไร เนื่องจากว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ ดำเนินรายการค่อนข้างจะให้ความเป็นธรรมกับบุคคลที่เข้ามาร่วมรายการ ซึ่งเป็นทั้งฝ่ายที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยกับประเด็นคำถามที่เกิดขึ้น รวมทั้งได้พูดและได้แสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย การทำรายการของอาจารย์เจิมศักดิ์ ก็ดี ได้รับการยอมรับ ซึ่งก็ได้ดำเนินการไปด้วยดี และไม่มีปัญหาอะไรมาก และในการตัดต่อในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่สถานีก็จะดูเนื้อหาว่าขัดต่อกฎระเบียบของ กบว. หรือไม่ รวมทั้งควบคุมความยาวของรายการให้อยู่ในเวลาที่กำหนด ซึ่งมี การตัดบ้าง...

... ในส่วนเนื้อหาที่จะดูด้วยว่าจะไปกระทบต่อบุคคลที่สาม ที่เขาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการ ซึ่งจุดนี้ก็เกิดขึ้นบ่อยมากจากการตรวจสอบรายการ ในการกลั่นกรองและตรวจสอบรายการที่จะตัดต่อจะช่วยให้ทั้งสองฝ่าย บางครั้งก็มีความขัดแย้ง เพราะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน และหลายครั้งถึงแม้จะพูดและแลกเปลี่ยนทัศนคติกันแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นทีมงานของอาจารย์เจิมศักดิ์ก็ไม่ยอมรับ และไม่เห็นด้วยที่จะให้ตัด ซึ่งเราในฐานะผู้ปฏิบัติก็อดอึดใจ จนต้องให้ระดับผู้บังคับบัญชา คือ หัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ จนกระทั่งถึงระดับผู้อำนวยการ ในบางครั้ง ให้ลงมาดูรายละเอียดและเป็นผู้ตัดสินใจ อำนาจการตัดสินใจขั้นเด็ดขาดในขณะนั้น คือ ผู้อำนวยการ ช่อง 11 เพราะได้รับการมอบอำนาจจากอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์...

...การทำรายการในช่วงแรกจะมีการประชุมกันบ่อย และจะนำปัญหาต่างๆ มาพูดคุยกันทุกครั้ง เพื่อปรับปรุงรายการให้สามารถดำเนินไปได้ ซึ่งก็ตกลงกันได้ด้วยดี "ไม่มีปัญหาอะไร..."

(เกรียงไกร วิวัฒน์พนชาติ สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2539)

ถึงแม้การทำงานระหว่างทั้งสององค์กรจะดำเนินการไปด้วยดี ไม่ว่าจะขั้นตอนเตรียมการผลิต ระหว่างการผลิตและถ่ายทำรายการ จนกระทั่งการกลั่นกรอง และตัดต่อเนื้อหาจนเสร็จสมบูรณ์เป็นรูปแบบรายการ ที่พร้อมจะส่งออกอากาศ ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนการตรวจสอบรายการจากผู้รับผิดชอบก่อน อันได้แก่ คณะอนุกรรมการพิจารณาตรวจสอบภาพยนตร์ หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า คณะกรรมการ กบว. แต่เนื่องจากรายการนี้มีการตัดต่อใน วันเสาร์ - อาทิตย์ และนำออกอากาศในคืนวันอาทิตย์ บางครั้งผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบรายการ ก็คือ ผู้อำนวยการสถานีฯ หรือหัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ

ความร่วมมือในการทำงานระหว่างสององค์กรผู้ผลิต คือ สถานีฯ กับมูลนิธิฯ ไม่ค่อยประสบปัญหามากนักในช่วงระยะแรก ๆ โดยเฉพาะการผลิตรายการในท้องส่ง ช่อง 11 แต่ที่เริ่มมามีปัญหา ก็คือ การออกไปผลิตรายการนอกสถานที่ ซึ่งต้องมีการเคลื่อนย้ายหรือนำอุปกรณ์ทางเทคนิคไปใช้ ทำให้ไม่ค่อยสะดวก ประกอบกับ การผลิตรายการนอกสถานที่นั้น นอกจากเจ้าหน้าที่แล้ว ยังต้องนำรถถ่ายทอด หรือ รถ OB (โอบี) ไปใช้ในการผลิตรายการด้วย

ถ้าเป็นการผลิตรายการในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใกล้เคียงที่ไม่ไกลนัก ก็ยังไม่ค่อยมีปัญหา แต่เมื่อมีการเดินทางไปผลิตรายการในต่างจังหวัด

มากขึ้น และอยู่ห่างไกล ปัญหาต่าง ๆ ก็เริ่มมีมากขึ้น ทั้งเรื่องบุคลากร หรือเจ้าหน้าที่ของสถานี ที่ต้องใช้เวลาเดินทางไปถ่ายทำหลายวัน งบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และเบี้ยเลี้ยงของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการนำรถ ถ่ายทอดและอุปกรณ์การถ่ายทำไปด้วย ก็เริ่มมีปัญหา เพราะสถานี เองโดยทั่วไป ก็ประสบปัญหาทั้งด้านบุคลากร อุปกรณ์และงบประมาณอยู่แล้วว่ามีน้อย และค่อนข้างจำกัด ภารกิจอื่น ๆ ที่จะต้องดำเนินการก็มีอยู่มากมาย ไม่เฉพาะแต่ การผลิตรายการมอต่างมูอย่างเดีว

จากปัญหาของระบบราชการดังกล่าว ทำให้มีการประชุมหารือกัน ในระดับผู้บริหารของสถานีและผู้บริหารของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งต่อมาก็ได้มีการแจ้งให้ทางคณะทำงาน ดร.เจิมศักดิ์ ทราบว่า ทางสถานี ไม่สามารถจะ สนับสนุน หรือให้ความร่วมมือในการที่จะ เดินทางไปร่วมการผลิตรายการได้ทุกครั้ง ถ้าครั้งใดที่รถถ่ายทอดติดภารกิจ ก็ขอให้ทางคณะทำงาน เช่ารถโอบีของเอกชน ไปผลิตรายการแทน แต่จะมีเจ้าหน้าที่บางส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายผลิตรายการและ เทคนิคไปร่วมด้วยเช่นเดิม

แต่ด้วยปัญหาอุปสรรคที่เริ่มจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดการผลิตรายการต่าง ๆ จึงกลายเป็นความรับผิดชอบของมูลนิธิฯ และคณะทำงาน ดร.เจิมศักดิ์ เพียงผู้เดียว ทำให้การปฏิบัติงานเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ หลังจากที่ได้มีการผลิตรายการร่วมกันมาได้ประมาณ 2 ปีเศษ ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่า จะการเตรียมข้อมูลรายการ กระบวนการผลิต ตลอดจนการกลั่นกรองและตัดต่อ รายการ เป็นเรื่องของมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ โดยคณะทำงานของ ดร.เจิมศักดิ์ ทำหน้าที่ดำเนินการทั้งหมด และในส่วนของสถานี ก็คือ รับผิดชอบการตรวจสอบ รายการก่อนนำออกอากาศเท่านั้น จุดนี้จึงเป็นจุดเริ่มที่ทำให้เกิดปัญหาระหว่างกัน

เพราะขาดความร่วมมือและประสานงานกันทั้งสองฝ่าย การผลิตรายการก็เป็นไปตามความพอใจของคณะทำงาน เมื่อมีปัญหาในการพิจารณาเรื่องเนื้อหารายการที่จะนำเสนอออกอากาศก็ไม่มีการพูดคุย ปรึกษาหารือหรือตกลงกันเหมือนแต่ก่อน ทำให้เกิดความขัดแย้งกันต่อ ๆ มาในเรื่องของการนำเสนอ เพราะเมื่อทางสถานี เห็นว่าคำพูดหรือข้อความใดไม่เหมาะสมหรือผิดระเบียบของสถานี ก็จะถูกตัดทอนไปซึ่งทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ ดร. เจิมศักดิ์ และคณะทำงานซึ่งไม่เห็นด้วย ทำให้เกิดความขัดแย้งในเวลาต่อมา

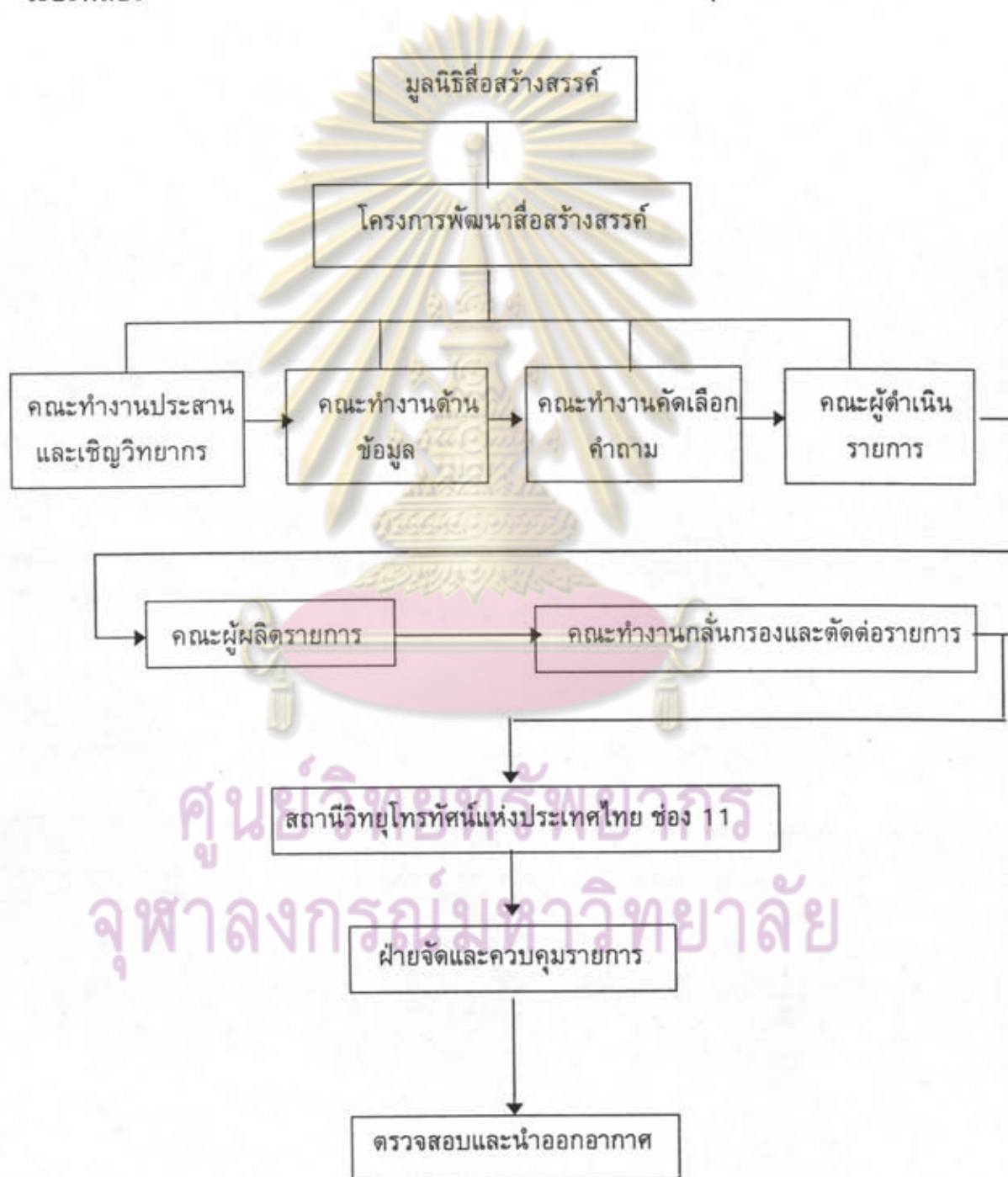
ผู้วิจัยจึงขอภาพแสดงโครงสร้างการแบ่งสายงานการผลิตรายการในระยะหลัง ซึ่งมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ได้แยกตัวออกไปผลิตรายการเอง เพื่อให้มองภาพได้ชัดเจน ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพแสดงโครงสร้างการแบ่งสายงานการผลิตรายการ "มองต่างมุม"
ของมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ กับสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11

ระยะที่สอง

จากการศึกษาในเรื่องขององค์กรผู้ผลิตนั้นพบว่า องค์กรที่
ทำหน้าที่ในการผลิตรายการโทรทัศน์ ไม่ว่าจะ เป็นองค์กรขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่
ควรจะนำลักษณะการบริหารงานแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมาผสมผสาน
กัน และยิ่งการที่ต้องประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรผู้ผลิตที่มีการบริหาร
งานที่แตกต่างกัน คือ ในระบบราชการ ซึ่งได้แก่สถานี และระบบของเอกชน
คือ มูลนิธิฯ จริง ๆ แล้วก็สามารถที่จะประสานกลมกลืนกันได้ ถ้ามีการยอมรับ
ซึ่งกันและกัน โดยการร่วมประชุม พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน
เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ยอมรับกันได้ การดำเนินงานก็ย่อมจะ ไม่มีปัญหาแต่เมื่อการ
ปฏิบัติงานแบ่งแยกกัน โดยไม่มีการปรึกษาหารือ หรือรับผิดชอบร่วมกันแล้วการ
ปฏิบัติงานก็ย่อมประสบปัญหาอุปสรรค ซึ่งย่อมไปมีผลกระทบต่อผลงานที่ออกมา
ซึ่งในที่นี้ก็คือ ปัญหาความขัดแย้งทั้งสองฝ่ายในระยะหลังที่ไม่มีการรับผิดชอบร่วม
มือในการผลิตรายการ และความร่วมมือในเรื่องอื่นๆ ก็เป็นปัจจัยภายในอันหนึ่งที่
ส่งผลกระทบต่อการนำเสนอรายการมองต่างมุมในที่สุด

1.2 ฐานะและบทบาทของกรมประชาสัมพันธ์ กับกฎระเบียบของสถานี

กรมประชาสัมพันธ์ เป็นหน่วยงานของรัฐ มีฐานะเทียบเท่ากรม
ขึ้นตรงกับสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย
ทำหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลการบริหารงานให้เป็นไปตาม
นโยบายของรัฐบาล

กรมประชาสัมพันธ์ ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อ
สังคมในระดับมากน้อยแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ หรือบริบทของสังคมไทย
ในขณะนั้น บทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์จะให้ข่าวสาร ความรู้ การศึกษา
มากกว่ามุ่งหวังที่จะให้ความบันเทิง บางครั้งการให้ความบันเทิงเป็นแต่เพียงช่อง

ทางที่จะนำข่าวสาร ข้อมูลไปสู่ประชาชน กรมประชาสัมพันธ์ได้ใช้สื่อต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเร้า ชักชวน รณรงค์ ให้ประชาชนร่วมมือในกิจการ ใดกิจการหนึ่ง กรมประชาสัมพันธ์ได้แสดงบทบาทเป็นผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐบาลและประชาชน แต่การแสดงบทบาทในด้านนี้ของกรมประชาสัมพันธ์ เป็นไปในทางที่จะนำข่าวสารจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน มากกว่าที่จะนำข่าวสาร จากประชาชนมาสู่รัฐบาล นอกจากนี้ กรมประชาสัมพันธ์ทำหน้าที่เป็นตัวกรอง เป็นฉาก หรือเครื่องกันข่าวสารต่าง ๆ อย่างเข้มแข็ง ทั้งนี้ เพื่อสนองนโยบาย ของรัฐบาลและ เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานของกรมประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน ค่อนข้างจะเป็นอิสระในการดำเนินงานเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต แต่ยังคงยึด นโยบายของรัฐบาลเป็นหลัก แม้ว่ารัฐบาลจะไม่เข้ามาควบคุมอย่างเข้มงวด แต่ รัฐบาลก็มอบหมายให้รัฐมนตรี ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดูแลกิจการของ กรมประชาสัมพันธ์ ทิศทาง และแนวนโยบายในการสื่อสารโฆษณา หรือประชา สัมพันธ์จึงขึ้นอยู่กับรัฐมนตรีผู้ควบคุม หากรัฐมนตรีเป็นผู้ที่เข้าใจงานของสื่อสาร มวลชน กรมประชาสัมพันธ์ก็ค่อนข้างจะมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน ผลประ โยชน์จะตกอยู่กับประชาชน แต่ถ้ารัฐมนตรีไม่เข้าใจงานของสื่อสารมวลชนคิดว่า กรมประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือของรัฐบาลเพียงอย่างเดียว กรมประชาสัมพันธ์ จะไม่มีอิสระในการปฏิบัติงาน รัฐมนตรีจะคอยกำกับทั้งเรื่องการบริหาร และการ ดำเนินงานด้านข่าวสาร เนื้อหาของข่าวสาร ตลอดจนรูปแบบของรายการ ทั้งทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และเอกสารเผยแพร่ จะเป็นเครื่องบ่งชี้ ว่ากรมประชาสัมพันธ์ยุคนั้นถูกควบคุมจากรัฐบาลอย่างเข้มงวดกวดขันหรือไม่ ถ้า เนื้อหาเหล่านั้นมีความหลากหลายในสัดส่วนที่พอเหมาะ แสดงว่ากรมประชาสัมพันธ์ มีอิสระในการปฏิบัติงาน ถ้าเนื้อหามุ่งเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งประการเดียวจนเห็น

เด่นชัด แสดงว่า กรมประชาสัมพันธ์ถูกควบคุมอย่างใกล้ชิด ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม จึงไม่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน
(พรสวรรค์ อุทการวุฒิพงศ์ 2535 : 136-137)

ดังนั้น สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหนึ่งของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนสื่อมวลชนของรัฐด้านโทรทัศน์ จึงจำเป็นจะต้องนำนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องมาถือเป็นแนวในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของสถานีฯ ด้วยเช่นกัน

สำหรับบทบาทหน้าที่ของสถานีฯ ในการเผยแพร่ข่าวสารและรายการโทรทัศน์ไปสู่ประชาชนนั้น ก่อนที่จะนำข่าวสารได้ออกอากาศ จะต้องมีการตรวจสอบและกลั่นกรองรายละเอียดต่าง ๆ ของข่าวสารและรายการ โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานีฯ เป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบ ฉะนั้น การดำเนินการดังกล่าว จำเป็นจะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ ขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา โดยเรียกข้อกำหนดนี้ว่า "หลักเกณฑ์การพิจารณาตรวจภาพยนตร์" และปัจจุบัน ช่อง 11 ก็ยังคงยึดถือหลักเกณฑ์การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่คณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทางวิทยุโทรทัศน์ ได้กำหนดไว้เดิมเป็นหลักในการตรวจสอบรายการ

จากนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ และกฎระเบียบของสถานีฯ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้กลายมาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลที่มีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการมรดกต่าง ๆ

การที่รายการนี้เป็นรายการสนทนา วิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นที่เน้นหนักไปในเรื่องของการเมือง โดยแทบทุกครั้งจะมีการเชิญนักการเมืองมาร่วมเป็นวิทยากรหลักของรายการนั้น ทำให้เป็นการจุดกระแสความสนใจของผู้ชมเป็นอันมาก และในแต่ละครั้งก็จะมีนักการเมืองที่มาจากทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล ทำให้เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการทำงานของรัฐบาล โดยเฉพาะเป็นเรื่องที่กล่าววิพากษ์วิจารณ์ในเชิงโจมตีรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ภาพและเนื้อหาที่ออกมามีความเข้มข้นและรุนแรงพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นวาทีศิลป์ในการอภิปรายของวิทยากร เทคนิคการป้อนคำถามของพิธีกรดำเนินรายการ หรือแม้กระทั่งปฏิกิริยาและพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้ชมที่เข้าร่วมในรายการ ล้วนแต่เป็นที่สนใจของผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง

สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ในฐานะที่เป็นองค์กรสื่อมวลชนของรัฐ ที่กรมประชาสัมพันธ์เป็นเจ้าของกิจการ และเป็นทั้งผู้ร่วมจัดรายการนี้ออกอากาศ จึงตกอยู่ในฐานะลำบากใจเพราะต้องทำหน้าที่สองบทบาทสำหรับ บทบาทแรก คือ การที่ต้องทำหน้าที่ในการสนองนโยบายของรัฐบาล และของกรมประชาสัมพันธ์ ในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐตามที่ได้รับมอบหมาย และอีกบทบาทหนึ่ง ก็คือ ทำหน้าที่ผู้ผลิตรายการและการนำรายการออกเผยแพร่ ฉะนั้น ในส่วนของการเป็นผู้ผลิต ก็ต้องทำหน้าที่ผลิตรายการตามเนื้อหาที่ได้กำหนด ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนของกระบวนการผลิตมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมการก่อนการผลิต จนกระทั่งถึงขั้นการตัดต่อรายการให้สมบูรณ์เพื่อส่งให้สถานีฯ พิจารณาออกอากาศ และในบทบาทของสถานีฯ เอง ก็ต้องทำหน้าที่ตรวจพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ ของรายการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สถานีฯ กำหนด เพื่อให้เหมาะสมในการที่จะนำเสนอ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เนื้อหารายการมองต่างมุมที่ได้ศึกษาจากเทปโทรทัศน์ พบว่าเป็นเรื่องที่เน้นหนักไปในเรื่องของการเมืองเป็นหลัก และค่อนข้างจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลชุดไหนก็ตาม สิ่งที่น่าประหลาดใจออกมาในภาพรวม จึงค่อนข้างดูรุนแรงในบางครั้ง ทำให้สถานีฯ ต้องทำหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง เพราะไหนจะต้องพยายามทำหน้าที่ในฐานะผู้ผลิตรายการที่ดี เพื่อที่จะนำผลผลิตหรือเนื้อหาทั้งหมดออกนำเสนอให้ประชาชนได้ชมโดยพยายามไม่ให้มีการตัดทอน แต่ขณะเดียวกันสถานีฯ ก็ต้องทำหน้าที่ที่ถ่วงดุล และตรวจสอบเนื้อหารายการให้มีความเหมาะสมที่จะออกอากาศ โดยจะต้องคำนึงถึงนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกัน และไม่ไปขัดกับนโยบายของรัฐบาล โดยการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ดี

2. ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานนำเสนอรายการ

2.1 อิทธิพลทางการเมืองกับนโยบายของรัฐบาล

การเมือง เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกรมประชาสัมพันธ์มากที่สุด รัฐบาลเป็นผู้ก่อตั้งกรมประชาสัมพันธ์ด้วยเหตุผลที่จะให้เป็นหน่วยงานในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ประเทศไทย ให้เป็นที่ไว้วางใจแก่นานาประเทศ และเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่โดยเหตุผลทางการเมืองแล้ว รัฐบาลมุ่งหวังที่จะให้กรมประชาสัมพันธ์เป็นหน่วยงานในการโฆษณา เผยแพร่นโยบายและผลงานของรัฐ เพื่อก่อให้เกิดความนิยมและความมีเสถียรภาพของรัฐบาล (พรสวรรค์ อุทาร์วุฒิพงศ์. 2535 : 147)

เมื่อเป็นเช่นนี้ ในฐานะที่สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เป็นสื่อโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนของรัฐ คือ กรมประชาสัมพันธ์ ก็ย่อมได้รับผลกระทบทางการเมืองนี้ด้วย และยังการนำเสนอรายการมองต่างมุมซึ่งมีเนื้อหาที่กระทบต่อรัฐบาลมาโดยตลอด จึงเป็นธรรมดาที่คนซึ่งเป็นรัฐบาลและนักการเมืองจะต้องให้ความสนใจติดตามรายการนี้มากเป็นพิเศษ เพราะต้องการทราบว่า วิทยากรที่มาในรายการจะมีการพูดถึงเรื่องอะไรกันบ้างที่เกี่ยวกับรัฐบาล และวิพากษ์วิจารณ์กันไปไหนทางไหน สามารถจะรับได้หรือไม่

จากผลการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น พบว่า ในระยะต้น ๆ เนื้อหารายการมีการนำเสนอเหมือนรายการอื่นทั่วไป การแสดงความคิดเห็นยังไม่มีมากนัก ส่วนมากจะพูดหรือให้ความเห็นกันเพียงสั้น ๆ ในลักษณะด้อยที่ด้อยอาศัย เนื้อหาก็ไม่รุนแรง อาจจะเป็นเพราะเพิ่งเริ่มรายการใหม่ และทั้งวิทยากรและพิธีกรยังไม่คุ้นเคยกับรายการมากนักก็เป็นได้

ระยะต่อมาไม่นานนัก รายการก็เริ่มมีความเข้มข้นขึ้นมาบ้าง แต่ที่สำคัญก็คือ เนื้อหาเริ่มเป็นการไปพูดกระทบหรือวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่อง รสช. เป็นส่วนใหญ่และเป็นประจำ ทำให้อิทธิพลทางการเมืองเริ่มจะเข้ามามีบทบาทต่อการจัดรายการในช่วงระยะนี้เอง เพราะเห็นว่าในยุคของ รสช. ซึ่งได้แต่งตั้งรัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นมาบริหารประเทศ เนื้อหาไม่ค่อยโจมตีรัฐบาลมากนัก แต่ไปเน้นหนักที่ รสช. ซึ่งสาเหตุอาจเนื่องมาจากประชาชนเห็นว่า คณะ รสช. เป็นผู้ทำการปฏิวัติและยึดอำนาจการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยที่รัฐบาลมาจากเลือกตั้ง มาเป็นระบอบเผด็จการที่ประชาชนไม่ชอบ ซึ่งถือว่าเป็นการปกครองที่ริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงทำให้เป็นชนวนเหตุที่ก่อให้เกิดการโจมตี รสช. เป็นประจำในรายการนี้ในช่วงระยะนั้นรายการก็เลยต้องปิดไปชั่วคราว

แต่เนื่องจากรัฐบาลในช่วงนั้น คือ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี และมี นายมีชัย วีระไวทยะ เป็นรัฐมนตรีที่กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้ให้ความสำคัญกับเรื่องข้อมูลข่าวสาร และความมีเสรีภาพของสื่อมวลชน จนได้ชื่อว่าเป็นรัฐบาลโปร่งใส ได้ดำเนินการทุกวิถีทางจนทำให้รายการนี้กลับคืนมาอีกโดยเร็ว คือ ปิดไปเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2534 และเปิดเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2534 (แนวหน้า : ประจำวันที่ 27 พฤศจิกายน 2534 หน้า 1, 14 และสยามรัฐ : ประจำวันที่ 1 ธันวาคม 2534 หน้า 1, 14) ซึ่งในช่วงนั้นสถานีฯ ก็ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิตรายการและตรวจสอบรายการ แต่ก็มีปัญหาเกิดขึ้น

ในยุครัฐบาล นายชวน หลีกภัย สื่อมวลชนมีเสรีภาพค่อนข้างเต็มที่ ไม่ค่อยมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น ในส่วนของการนำเสนอรายการนี้ แทนที่จะถูกดำเนินเรื่องของเนื้อหาว่ารุนแรง แต่กลับกลายเป็นยุคที่อยากให้รายการนี้เปิดกว้างเต็มที่ คือ ไม่ต้องการให้ตรวจสอบเนื้อหา แต่ก็มีบ้างที่ให้ รมต.ระวังการนำเสนอในบางเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการพาดพิงถึงบุคคลที่ 3 ซึ่งเขาไม่มีโอกาสที่จะชี้แจงได้ หรืออาจจะมีการติติงบ้างเล็กน้อยในเนื้อหาเรื่องอื่น ๆ ที่รุนแรง เพราะไปกระทบกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลบางคน เป็นเพียงการเตือน แต่ก็ไม่ได้มากว่าร่างกายโดยตรง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายชวน หลีกภัย อธิการบดี ไดกล่าวถึงสิทธิ เสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ว่า

"...ในช่วงที่ผมเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นช่วงที่ สื่อมวลชน มีสิทธิ เสรีภาพมากและมีอิสระเต็มที่ สำหรับนโยบายผมไม่เคยให้อะไรและในระยะ

เวลา 2 ปี 8 เดือนที่ผมเป็นรัฐบาล ผมคิดว่ารายการมองต่างมุม โจมตีพรรคผม และรัฐบาลของผมมากที่สุด และค่อนข้างจะรุนแรงเยอะ ซึ่งจริงบ้างไม่จริงบ้าง ตัวผมเองก็เคยถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องที่ไม่ตรงกับความจริงหลายครั้ง แต่ในยุคนั้นรัฐบาลถือว่าสื่อมีอิสระ ก็เลยไม่รบกวนให้สื่อเดือดร้อน เพียงแต่จะเตือนให้ระวังอยู่ 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่ง ควรไม่ใช่ถ้อยคำที่หยาบคายและไม่เหมาะสม ประเด็นที่สอง การไม่กล่าวพาดพิงไปถึงบุคคลที่ 3 โดยที่เขาไม่มีโอกาสได้แก้ตัวหรือชี้แจง อันนี้เป็นอันตราย ซึ่งผมได้ยินด้วยหูผมเอง แต่เป็นรายการวิทยุ ก็ให้เตือนไปยังสื่อว่า เราให้สิทธิเต็มที่ แต่ขอให้ระมัดระวังผลกระทบที่จะตามมา และในการแสดงความคิดเห็นนั้น แม้จะเต็มที่ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความรับผิดชอบด้วย กล่าวคือ สิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ของสื่อมวลชน สามารถกระทำได้แต่ต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบต่อ...

(ชวน หลีกภัย, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2539)

ดร. ธวัช วิชัยดิษฐ อธิบดีเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สัมภาษณ์
รัฐบาล นายชวน หลีกภัย กล่าวว่า

"...ช่วงที่ผมอยู่ในตำแหน่ง ผมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อยู่บ้าง ผมพยายามที่จะกระทำทุกอย่างเพื่อให้รายการ มองต่างมุม สามารถที่จะเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเน้นย้ำไปจากความเชื่อเดิมที่ว่า รายการมองต่างมุมเป็นรายการที่ทำให้มีการประกันสิทธิเสรีภาพทางด้านแสดงความคิดเห็น และสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ของประชาชนอีกด้านหนึ่ง การนำสิ่งที่รัฐบาลได้ดำเนินการไปแล้วมาอภิปราย และแสดงความคิดเห็น และหลายครั้งมีการวิพากษ์วิจารณ์บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ โดยเสรีภาพในตัวของมันเองแล้ว ก็คือ ทำให้วิธีการทำงานของรัฐบาลไม่ว่าชุดไหน ๆ ดูโปร่งใสมาก

บึ้งขึ้น และไม่ใช้เป็นเรื่องการทำลายรัฐบาล ในช่วงที่ผมนั่งทำงานอยู่ ก็มีรัฐมนตรีที่รับผิดชอบด้านต่าง ๆ มาส่งข่าว หรือให้ข้อมูลให้ผมทราบว่า ไม่พอใจรายการนี้ เรื่องนั้น ฉะนั้น เมื่อเรารับผิดชอบแล้ว เราก็ต้องพร้อมที่จะชี้แจงเหตุผลให้เขาทราบและเข้าใจ ผมเองก็ได้เคย Defend (แก้ตัวแทน) ช่อง 11 มากมายหลายครั้ง ในขณะที่เดียวกันก็พยายามให้รายการมองต่างมุมนี้คงอยู่ต่อไป..."

(ดร.ธวัช วิชัยดิษฐ, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2539)

มาในยุคของรัฐบาลของ นายบรรหาร ศิลปอาชา ในระยะแรกก็ไม่มีปัญหาอะไร สถานี มีอิสระเต็มที่ในการดำเนินงาน รวมทั้งการตรวจสอบรายการด้วย

สำหรับ นายปิยะดิฐ วัชรามรณัฐ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ทำหน้าที่กำกับดูแล ช่อง 11 และกรมประชาสัมพันธ์ คนปัจจุบัน ก็ได้กล่าวว่า "ในเรื่องของนโยบายการบริหาร ไม่มีนโยบายเฉพาะรายการใด แต่มีนโยบายโดยทั่วไปที่ได้บอกกับผู้ปฏิบัติทุกส่วนว่า รัฐบาลให้ความเชื่อมั่นต่อเสรีภาพของสื่อมวลชน ฉะนั้น ขอให้ทำงานไปอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา ไม่จำเป็นต้องเป็นกระบอกเสียงหรือผู้ช่วยรัฐบาล เพราะว่าอยากให้ประชาชนรู้ข้อเท็จจริงให้มากที่สุด แต่การใช้สิทธิเสรีภาพในฐานะที่เราเป็นคนของรัฐ จะต้องมีความรับผิดชอบสูงสุด เพราะการที่จะใช้เครื่องมือสื่อสารของรัฐไปดำเนินการหรือทำอะไรออกไป จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ ถ้าหากทำให้ประเทศชาติเสียหาย ทำให้สังคมวุ่นวาย มันก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ถูกต้อง ฉะนั้นเสรีภาพที่เราจะดำเนินการจึงเป็นเสรีภาพที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ ซึ่งตรงนี้ก็คิดว่าควรจะมีกันทุกคนทุกฝ่าย แต่ว่าเราไม่สามารถจะเข้าไปควบคุมหรือไป

พูดจากับสื่อของเอกชนได้ ดังนั้น สื่อของรัฐจะต้องเป็นตัวอย่างในแง่ของความ
 รับผิดชอบสูงสุด ไม่ใช่ความรับผิดชอบต่อแค่รัฐบาล แต่เป็นความรับผิดชอบต่อ
 รัฐ คือ ความรับผิดชอบในแง่ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน"
 (ปิยะณัฐ วัชรภรณ์, สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2539)

แต่เนื่องจากเนื้อหาที่ยังคงเน้นการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอยู่อย่าง
 ต่อเนื่อง และค่อนข้างจะรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิด
 เห็นต่าง ๆ มีเนื้อหาที่ดูจะเป็นภาพลบมากในสายตาของรัฐบาลยอมรับไม่ได้ ใน
 จุดนี้ จึงทำให้สถานีต้องมีการตรวจสอบรายการมากขึ้นเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็น
 การคัดเสียง ตัดข้อความบางข้อความ จนกระทั่งไปถึงการตัดประเด็นคำถาม
 ซึ่งทำให้ผู้จัดรายการ และผู้ชมบางส่วนเกิดความไม่พอใจ มีการวิพากษ์วิจารณ์
 สถานีฯ และรัฐบาลทางสื่อมวลชนอื่นๆ ทำให้รัฐมนตรีที่รับผิดชอบกรมประชาสัมพันธ์
 ได้ส่งตัวแทนมาเจรจากับ ดร.เจิมศักดิ์ เพื่อหาทางปรับปรุงรายการ แต่ทาง
 ทั้งสองไม่สามารถยอมรับเงื่อนไข ซึ่งกันและกันได้ จนในที่สุดผู้จัดรายการเห็นว่า
 กำลังถูกคุกคามจากอิทธิพลทางการเมือง จึงได้ตัดสินใจยุติการนำเสนอรายการ
 นี้ไป เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2539

ผลจากการวิเคราะห์ของรายการที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้
 ว่าปัจจัยจากอิทธิพลการเมืองภายนอก เป็นทั้งตัวปัจจัยที่ทำให้มีการเปิดรายการนี้
 และก็เป็นทั้งผู้กำหนดความสิ้นสุดให้แก่รายการนี้เช่นกัน จึงเห็นได้ว่า อิทธิพล
 หรืออำนาจทางการเมืองได้กลายมา เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อกรนำเสนอ
 รายการไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม จนบางครั้งมีอิทธิพลรุนแรงที่ทำให้รายการนี้
 ไม่สามารถจะคงอยู่ต่อไปได้

2.2 วัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการสื่อสารของสังคมไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามมากมายมาตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งเรียกกันว่าวัฒนธรรมตะวันออก และก็มีความแตกต่างกันอย่างมากกับประเทศโลกเสรีอื่น ๆ ที่เรียกกันว่า วัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะ เรื่องของสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ของประชาชน ในด้านการแสดงความคิดเห็น ที่ยังไม่เทียบเท่ากับประเทศเสรีอื่น ๆ แต่ก็ได้มีการ พัฒนาที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ

แต่เดิม เมื่อพูดถึงวัฒนธรรมของสังคมไทย เราจะเห็นว่าคนไทยได้ถูกสั่งสอนและปลูกฝังให้เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ พุดจาสุภาพเรียบร้อย มีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน และให้เกิดบริสุทธิที่อาวุโสกว่า ไม่ว่าจะ เป็นอาวุโสทางด้านอายุ หรือหน้าที่การงานก็ตาม และที่สำคัญก็คือ ไม่ชอบความรุนแรง แต่จะใช้หลักความ ประนีประนอมในการตัดสินมากกว่า และการที่จะเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ในลักษณะที่มีการโต้เถียงกันยังมีน้อย

ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน วัฒนธรรมและความเชื่อนั้นจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามยุคสมัยที่ก้าวไกลไปแล้วก็ตาม แต่ความคิดและความเชื่อ เหล่านั้นก็ยังคงเหลืออยู่ภายใต้จิตสำนึกของคนไทยจำนวนมาก เราจะได้ เห็นได้ว่ารายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ที่เราผลิต ไม่ว่าจะ เป็นรูปแบบรายการ การนำเสนอ เนื้อหา หรือแม้แต่ลีลาการแสดงออกของพิธีกร ก็ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรม ทางตะวันตกเข้ามาจำนวนมาก รวมทั้งรายการแสดงความคิดเห็น เช่น รายการ มองต่างมุมนี้ด้วยเช่นกัน

เมื่อมีการจัดรายการที่เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อิสระเสรี แต่ในขณะเดียวกัน ก็พยายามที่จะให้ทุกคนรู้จักยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตัวเอง ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม สิ่งเหล่านี้ ถ้าพูดกันโดยทั่วไปก็คือว่า เป็นสิ่งที่ฝืนธรรมชาติ เพราะจริง ๆ แล้วคนธรรมดาทั่วไปย่อมจะเชื่อในความคิดเห็นของตัวเองมากกว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ในการนำเสนอรายการนี้ ก็อาจจะได้เห็นภาพที่ปรากฏถึงความขัดแย้ง หรือโต้เถียงกันเป็นหลักถ้าความเห็นนั้นไม่ตรงกัน และอาจได้เห็นพฤติกรรมอื่น ๆ แสดงออกมาด้วย

วัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการสื่อสารของสังคมไทยในรายการ "มองต่างมุม" จะพิจารณาจาก 2 ประเด็น คือ คนในสังคมไทยมีความรู้สึกอย่างไรกับรายการที่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง เช่น มองต่างมุม หรือ รายการที่มีลักษณะอย่างนี้ และมีการยอมรับกับรายการที่นำเสนอได้มากน้อยแค่ไหน และอีกประเด็นหนึ่งก็คือ ความรู้สึกของคนในสังคมไทยที่มีต่อการนำเสนอและการดำเนินรายการของพิธีกรรายการในเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

- ตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร

พศ. สุขุม เฉลยทรัพย์ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ได้ให้ความเห็นว่า

"...ลักษณะการดำเนินรายการของอาจารย์เจิมศักดิ์ ถือความมั่นใจและความสะใจเป็นหลัก แต่ความสะใจในบางครั้งค่อนข้างมีขอบเขตจำกัด และเมื่อถึงจุด ๆ หนึ่งมันจะทนไม่ได้ โดยสังคมไทยจะมองว่า อาจารย์เจิมศักดิ์มีอายุเท่าไร คนที่มาถามรุ่นอา รุ่นลุงหรือเป่ล่า มันยังยึดติดมันอยู่ตรงนี้..."

... เราจะเห็นได้ว่ารายการมองต่างมุมนี้ ถ้าดูฐานเสียงจริง ๆ แล้ว ระหว่างคนฟังเป็นลักษณะกลุ่มเดิม แล้วก็กลุ่มที่ขัดแย้ง ซึ่งเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ชอบความก้าวร้าว คิดว่าการแสดงพฤติกรรมแบบนี้ เป็นการแสดงความก้าวร้าว ถ้าจะตอบตรงนี้ว่ามาจากไหน ผมก็ยังยืนยันเหมือนเดิมว่า ลักษณะของกระแสสังคมข่าวสารมันดึงไปหน่อย กระแสมันเขี้ยวกราก เมื่ออาจารย์เจิมศักดิ์กระโดดลงไป ก็ต้องอยู่ในวังวนนั้นให้ได้ เพราะถ้าไปตั้งคำถามแบบธรรมดา หรือมีการส่งไปให้ มันก็ไม่อยู่ในวิสัยที่จะจัดรายการนี้ให้เด่นดังขึ้นได้

... การมองว่าสังคมไทยรับรายการลักษณะนี้ได้หรือไม่ อันนี้ถือเป็นการเริ่มต้นที่เป็นการจุดไฟอย่างหนึ่ง หรือคล้าย ๆ การขว้างหินตามทางว่าลักษณะรายการแบบนี้ไปได้แค่ไหน เช่น เราสำรวจมา มันจะมี 3 กลุ่ม หลังจากที่มีการปิดรายการมองต่างมุมไปแล้ว กลุ่มหนึ่งก็ว่าให้ปิดไปเลย อีกกลุ่มหนึ่งอยากให้มีต่อ และกลุ่มที่สาม จะบอกว่าให้มีรายการนี้ต่อ แต่ปรับปรุงพิธีกรอาจจะ เปลี่ยนหรือทำอะไรก็ได้ให้ดูดีขึ้น...

... ทั้ง 3 กลุ่ม ในสังคมไทย มีเหตุผลที่ฟังได้ ทุกคนมีเหตุผลของตัวเอง ที่เป็นเหตุผลซึ่งเราฟังได้ เพราะฉะนั้น ตรงนี้มันก็เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เริ่มคิดว่า รายการต่างๆ เหล่านี้ ที่จัดในลักษณะนี้ต้องไม่ใช่รายการใหม่ แต่เป็นรายการที่บางคนทำไว้แล้ว แต่จะช่วยให้ผู้ที่ทำสามารถจับจุดอ่อนได้ว่าตรงไหนที่คนหรือประชาชนนิยม ซึ่งผมถือว่าเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหนึ่ง...

... อาจารย์เจิมศักดิ์ ค่อนข้างจะเชื่อมั่นตัวเอง ไม่โอนอ่อนหรือเรียกว่าแข็งกร้าวที่เป็นลักษณะตัวเอง อันนี้ก็ไม่ได้ถูก ในบางครั้งมันก็ต้องทำบ้าง

ไม่ถึงกับเป็นนักวิชาการขายตัว แต่คงเป็นในลักษณะที่ว่ามันอยู่ในสภาพของสังคมไทย ที่ต้องยอมรับเข้าหากันได้ ไม่ใช่เราจะถูกอยู่คนเดียว..."

(สุขุม เฉลยทรัพย์ สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2539)

นายอลงกรณ์ พลบุตร กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์
ได้มองถึงความพร้อมของสังคมไทยในการรับรายการลักษณะมองต่างมุม

"...บางครั้งมีความรู้สึกว่ายังแยกแยะผิดถูก หรือความถูกต้องข้อเท็จจริงหรืออะไรยังไม่ได้ เปรียบเหมือนว่าถ้าเขาไม่ชิมแกงแล้ว เขาจะรู้ได้อย่างไรว่ามันเผ็ดมากน้อยแค่ไหน มีคนบอกว่าแค่นี้เผ็ดแต่ไม่ให้ประชาชนชิมแกง เขาก็ไม่มีทางรู้ว่ามันเผ็ดแค่ไหน ความพอดีมันอยู่ตรงไหน สิ่งที่เขาต้องการคืออะไร การใช้สิทธิเสรีภาพในทางลี้ลับก็เช่นกัน ผมคิดว่าถ้าเราเปิดออกไป เขาก็จะรู้ ถึงได้พูดถึงวุฒิภาวะ maturity ของสิ่งนี้จะต้องมี แต่มันไม่ได้เกิดขึ้นจากคนเขียนให้หรือคนกำหนด มันต้องเกิดจากการพัฒนาการของเขาเอง มันต้องลองผิดลองถูกก่อน เช่น เห็นไฟจุดเทียนอยู่ เด็กเห็นก็จะจับ เราบอกไม่ให้จับไม่ได้ แต่บอกว่าการต้องการยังมีไหม มี เผลอเมื่อไหร่ก็จับ เพราะฉะนั้นก่อนข้างอันตราย ผมจึงคิดว่าประชาธิปัตย์โตโตได้มันก็ต้องเปิดโอกาส..."

(อลงกรณ์ พลบุตร. สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2539)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายจักรพันธ์ ยมจินดา ผู้ประกาศข่าว สถานีโทรทัศน์

ไทยทีวีสี ช่อง 3 ได้กล่าวถึงสังคมไทยว่า

"เมืองไทยมันไม่พัฒนา มีอะไรหลาย ๆ อย่างในระบบสังคมไทย ทั้งการศึกษา ทั้งอะไรต่ออะไร ที่ทำให้เกิดการแยกแยะข้อมูลข่าวสาร

ค่อนข้างลึกมาก คนไทยไม่ค่อยสอนให้คนรู้จักคิดในระบบการศึกษา คนไทยรับทราบอะไรที่เป็นข้อมูลข่าวสารสูง ใครจะเชื่อตามนั้น ยกเว้นคนที่มีการศึกษาค่อนข้างสูง ที่รู้จักแยกแยะ คนไทยไม่เคยชินกับการวิพากษ์วิจารณ์ที่แรง ๆ เพราะอยู่ภายใต้ระบบข้อมูลข่าวสารที่ปิดมานาน เพราะฉะนั้นตรงนี้ จึงควรเปิดโอกาสให้มีตลาดความคิดเสรี มีเวทีประชาชน ให้ได้ใช้และรับฟังทุกวัน เพื่อจะทำให้คนรู้สึกกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกับรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจ หรือแตกต่างกับคนอื่น ซึ่งความคิดเห็นบางคน แทบไม่น่าเชื่อว่าเป็นความคิดที่ดีเลิศ เพราะเคยถูกเก็บกดมานาน...

ผมไม่เคยเห็นว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ไม่ให้เกิดริตติโคร ทั้งในทางสาธารณะแล้วก็ที่ไม่สาธารณะ ผมเองเป็นคนที่ไม่ได้สนิทสนมกับอาจารย์เจิมศักดิ์มากนักแต่ก็รู้จักกัน พุดคุยกัน ผมดูรายการทุกรายการที่อาจารย์เจิมศักดิ์ดำเนินรายการ อาจารย์เจิมศักดิ์ ผมไม่เคยเห็นว่าอาจารย์ไม่ให้เกิดริตติ ตรงกันข้ามผมว่าอาจารย์ให้เกิดริตติคนมาก มากกว่า..."

(จักรพันธ์ ยมจินดา. สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2539)

ดร. ณรงค์ พิริยเอเนก กรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัท
เอเซีย-แปซิฟิก บรอดคาสติ้ง จำกัด และพิธีกรรายการ "11 สนทนา" ให้
ความเห็นว่

"...การนำเสนอในสังคมไทย ประชาชนยังมีวุฒิภาวะต่ำ
มากเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น อเมริกา สังคมไทยยังไม่ค่อยรู้ว่
อะไรเป็นขยะอะไรไม่เป็น ฉะนั้น สื่อมวลชนเราจึงสามารถนำเสนออะไร
ที่เป็นขยะได้มาก อย่างเช่น กรณีของเทพกษัตร กรณีวิทยานิพนธ์ และอื่น ๆ
มันเป็นขยะคนฟังกันเพื่อสนุก การถามของ ดร.เจิมศักดิ์ นี้เป็นการทำล่ายอีกฝ่าย
หนึ่ง และพยายามยกย่องอีกฝ่ายหนึ่ง เกิดขึ้นเสมอเวลาเชิญแขกมา ถ้าเป็นสังคม

อเมริกันทำไม่ได้ แต่สังคมไทยทำได้ เพราะคนส่วนใหญ่ไม่มีวิจารณญาณ ที่จะบอก
ว่าตรงนั้นผิด ตรงนั้นถูก ถ้าระดับสูง ๆ ของคนไทย ก็จะไม่ยอมรับกัน เขา
เห็นว่า ดร.เจิมศักดิ์ น่าเสนอไม่น่ารัก น่าเน่ามากในช่วงหลังและก้าวร้าว และ
รายการแบบนี้ไม่ควรจะให้ออก เพราะเป็นการชี้แนวชี้นำ..."

(ดร.ณรงค์ พิริยเอนก. สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2539)

คุณปวีณา หงสกุล โฆษกพรรคประชาธิปัตย์ ได้กล่าวว่า
"...การตั้งคำถามของพิธีกรควรให้เกิดประโยชน์บ้าง ไม่
ใช้ชักแบบเป็นคู่กรณีหรือว่าเป็นตำรวจซักจ๋าเลยอย่างนี้ การใช้คำพูดที่รุนแรงกับ
คนที่เชิญมา ถ้าเพื่อบางคนเขารับไม่ได้ ก็กลายเป็นการโต้แย้งเถียงกันมองภาพ
แล้วไม่ค่อยดี เหมือนกับไปเถียงผู้ใหญ่ ซึ่งบางครั้งเราต้องทำความเข้าใจ และ
ควรให้มันนุ่มนวลหน่อย..."

...การดำเนินรายการแบบนี้อาจทำให้พิธีกรดัง แต่ขณะ
เดียวกันก็อย่าทำให้คนอื่นเขาเสีย ไม่ใช่ไปพูดก้าวร้าว โดยคิดว่าคำพูดนั้น
สามารถข่มนักการเมืองหรือรัฐมนตรีได้ ถ้าเรามองวัฒนธรรมไทยจะเห็นว่า
คนไทยเราค่อนข้างจะค่อยพูดค่อยจา ไม่ใช่พูดให้คนอื่นเขาโกรธ..."

(ปวีณา หงสกุล. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2539)

นายจาตุรนต์ ฉายแสง โฆษกพรรคความหวังใหม่ ได้
กล่าวว่า

"...ความเห็นที่แตกต่างกัน ทำให้สังคมไทยมีการโต้แย้งทาง
ความคิดมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา เรื่องความคิดเห็นควรให้สังคมมีความคึก
เคยมากขึ้น ถึงจะโต้แย้งกันจริง ๆ จัง ๆ แต่เป็นเรื่องธรรมดา หลังจากนั้น ไม่

ได้มาหรือโกรธกัน และการแสดงความคิดเห็นต่างกัน ไม่ได้หมายความว่า จะไม่คบกันหรือเป็นศัตรูกัน แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะของรายการมองต่างมุม เมื่อพูดถึงความพร้อมของสังคมไทยว่าพร้อมที่จะรับรายการลักษณะนี้ได้เต็มที่หรือไม่ ก็คิดว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความพร้อมมากกว่า..."

(จาตุรนต์ ฉายแสง. สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2539)

รศ. ประคณิต นันทิกุล อาจารย์ประจำคณะ รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กล่าวถึงความพร้อมของสังคมไทยในเรื่องนี้ว่า "...สังคมไทยเรา ค่อนข้างจะเป็นสังคมที่ยังปิดอยู่ แล้วก็เป็นสังคมที่คล้าย ๆ กับคนที่มีอำนาจ ยังไม่ยอมให้ใครจะต้องมาเกี่ยวข้องกับมากนัก การที่จะแสดงเสรีภาพอะไรต่าง ๆ อย่างเต็มที่ ในสังคมปิดมันมีอุปสรรคปัญหา และยิ่งไปแสดงออกกับคนที่มีอำนาจ เมื่อเขามีอำนาจ เขาก็สั่งให้ทำในสิ่งที่เขาไม่ยอมให้มี ไม่ยอมให้เกิดขึ้นได้..."

...ในบางครั้ง เรื่องการใช้เสรีภาพในประเทศที่เป็นแบบประชาธิปไตยจริง ๆ จะว่าใครอะไรบางที่เขาก็ไม่ค่อยเชื่อกันเท่าไร แต่ถ้ามาด่ามาใช้เสรีภาพในสังคมปิดนี้ บางครั้งมันก็ใช้ผิดสถานที่ อย่าลืมว่าเรายังไม่พัฒนาไม่ถึงขั้นนั้น ถ้าคนเรามาใช้เสรีภาพที่แบบประเทศบางประเทศเข้าใช้กันได้แล้วจะเอามาใช้ในประเทศไทย มันก็ต้องควัฒนธรรมเหมือนกัน วัฒนธรรมบางประเทศยังไม่พร้อมที่จะให้คนมีการวิพากษ์วิจารณ์ที่รุนแรง...

...สำหรับสังคมไทยต้องพัฒนาขึ้นไปอีกสักหน่อย ทางสื่อมวลชนนี้ บางทีก็ต้องพัฒนาตัวเองด้วยเหมือนกัน เพราะบางครั้ง สื่อมวลชนถ้าว่ากันไปจริง ๆ ต้องขอภัยด้วยว่า เวลาด่าคนอื่นด่าได้ แต่เวลาคนอื่นเขาด่าเราบ้างมักไม่ค่อยจะยอม..."

(ประคณิต นันทิกุล. สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2539)

นายจักรภพ เพ็ญแข พิธีกรรายการ "เหตุบ้านการเมือง"

ได้กล่าวว่า

"...ผมไม่เห็นว่าเป็นการเสียหายตรงไหน ที่เราจะรักษาไว้ด้วยวัฒนธรรมอันดีงามของไทยด้วยการเคารพผู้อาวุโส เคารพคนที่มีความรู้หน้าที่สำคัญ เราก็ต้องคิดว่าตำแหน่งของเขามาด้วยการทำงานเหมือนกัน สมมติว่า ถึงเขาจะมาด้วยเรื่องที่มีหมอง แต่การที่จะให้เกียรติก่อนก็ไม่เสียหายอะไร ถ้าหากไม่ไปยึดติดกับตัวบุคคล..."

...อาจารย์เจิมศักดิ์ มีแนวคิดที่ตืออยู่อันหนึ่งเหมือนกัน แต่ขัดแย้งกับสังคมไทย คือแนวคิดที่ว่าทุกคนเท่ากัน ซึ่งจะได้ชัดจากที่พิธีกร จะเรียกทุกคนว่า "คุณ" พยายามตัดยศออกไป พยายามตัดตำแหน่งออกไป แต่ถ้าเราดูรายการรุ่นเก่า ก็ต้องเรียก ท่านอธิบดีครับ ท่านรัฐมนตรีครับ คือ เรียกตามสถานภาพ นั่นคือ ตามแบบประเพณีสังคมไทย แต่อาจารย์เจิมศักดิ์ จะตัดหมด คุณสมศักดิ์ แม้แต่ นายกา ก็คุณบรรหาร คุณชวน เป็นต้น ถ้ากล่าวอีกนัยหนึ่ง มันเป็นการให้ความเป็นธรรมในสังคมไทยคือทุกคนเท่ากัน คุณจะเป็นนายกา คุณก็จะเท่ากับคุณที่เป็นครูประชาบาล..."

ศูนย์วิทยทรัพยากร

...มีคำถามอยู่หลายครั้ง ที่ผมเห็นว่าคำถามขึ้นต้นด้วยคำว่า "คนเขาพูดกันว่า..." "มีกระแสข่าวว่า..." "เขาพูดกันทั่วบ้านทั่วเมืองว่า..." คำเหล่านี้เป็นคำที่กำกวม เป็นคำที่เหมือนกับนักการเมืองบอกว่า ผมทำในนามประชาชนทั้งหมด บางครั้งมันเสี่ยงกับการกล่าวอ้างเหมือนกัน และการกล่าวอ้างแบบนี้ ก็เป็นการไม่ให้เกียรติผู้ที่มา..."

... ความพร้อมที่จะรับรายการลักษณะนี้ของสังคมไทย ผม เห็นว่าเป็นวิวัฒนาการของสังคมไทย รายการมองต่างมุมเป็นสัญลักษณ์ที่ชัดเจนที่สุดของการที่ชนชั้นกลางจะมีเสียง เพราะมันเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ลำบาก ถ้าถามว่าสังคมไทยรับได้ไหม ต้องถามว่าใครเป็นสังคม ชนชั้นกลางรับได้แน่ เพราะเขารู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของรายการ ถึงแม้จะก้าวร้าวไปหน่อยในบางครั้ง ในความรู้สึกไม่ให้เกียรติ คาคัน ดุตัน ชนชั้นที่กลายเป็นผู้ถูกกล่าวหา ยอมรับไม่ได้แน่ คุณเคยกับการที่จะติดใจ คุณต้องพูดจาค่อย ๆ อ้อม ๆ ให้มีหนัก ด้วยเนื้อหา อย่าไปหนักด้วยลีลา ท่าทาง บางคนถึงกับบอกด้วยซ้ำว่า แหม ! นี่ถ้าอาจารย์เจิมศักดิ์ เรียกผมว่าท่านผู้บังคับการชักหน้า ผมจะตอบได้ดีกว่านี้ มากกว่าจะเรียกผมว่าคุณ...

... ส่วนชนชั้นล่าง ในแง่เศรษฐกิจจะเป็นชาวบ้านในต่าง จังหวัด ซึ่งเขาไม่เคยรู้เรื่องอะไรเลยก็ตาม เขาเสียเปรียบตลอด เขาไร้ตลอด จะให้ทำอะไรเขา ผมว่าคนเหล่านี้ไม่เป็นแฟนมองต่างมุม..."

(จักรภพ เพ็ญแข. สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2539)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
คุณวันชัย (นามแฝง) ข้าราชการวุฒิสภาระดับผู้บริหาร
ได้กล่าวว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
"ลักษณะของรายการ มันจะเป็นเหมือนสังคมไทย ก็คือ ถ้าใครทำดีจะไม่พูด ถ้าใครทกล้มหัวแตกจะเข้าไปมุงดู เหมือนกับที่เขาพูดว่า เราไปดูผักบุ้งลอยฟ้า ถ้าโยนขึ้นไปแล้วรับได้ ฟรุ้งจะปรบมือ คนไทยจะนั่งเฉย แต่ถ้าพลาดคนไทยจะเฮ หัวเราะชอบใจ ลักษณะของสังคมไทยมันคล้าย ๆ อย่างนั้น คือ รายการนี้จะไม่เคยลุกบอกรัฐบาลทำถูกไม่ว่ารัฐบาลไหน ก็จะหยิบข้อผิดพลาดก็เลยสอดคล้องกับสังคมไทยที่ว่า มาพูดชมเชยคนไม่อย่างฟัง..."

...ถ้าจะมองว่ารายการนี้ ควรจะมีในสังคมไทยหรือไม่ ก็
ตอบว่าควรมี แต่ว่า ต้องปรับปรุงรายการ วิธีการนำเสนอมันน่าจะเปลี่ยนบ้าง
คือ ไม่ต้องการให้ทำในลักษณะที่ทำให้ผู้มาร่วมรายการ เกิดความรู้สึกเจ็บช้ำ ถูก
ดูหมิ่น เกลียดชัง..."

[วันชัย (นามแฝง) สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2539]

สำหรับข้อมูลที่ได้จากข่าวหนังสือพิมพ์ เช่น
นายอานวย ขวัญเมือง ผู้เขียนบทความพิเศษ "เจิมศักดิ์"
กับสังคมไทย ทางหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

"...และน่าสงสัยหรือไม่ว่าทำไมรายการดี ๆ แบบนี้ถึง
ไม่มีคนแรงขอคืนจากรัฐบาล และยังพบอีกว่าเกิดกระแสความขัดแย้งลึก ๆ
ระหว่างสื่อมวลชน เหตุเช่นนี้อาจเพราะบทบาทพิธีกร สังคมไทยยังไม่สามารถ
ยอมรับบทบาทพิธีกรเพียง ดร. เจิมศักดิ์ เช่นการเชิญใครสักคนออกรายการ
แล้วใช้วิธีขุดคุ้ยประวัติการทำงานพุดจากไล่ต้อนนักร้องเมืองหรือแขกรับเชิญถูก
"ฆ่า" กลางอากาศ ผลงานอาจสะใจผู้ชมบางส่วน ซึ่งเผอิญไม่ชอบนักร้องเมือง
หรือแขกรับเชิญรายนั้น ๆ แต่กลับเป็นความรู้สึกที่รับไม่ได้สำหรับผู้ชมแล้วไม่
เกิดอารมณ์ร่วมเพราะความจริงมนุษย์ทุกคนไม่มีใครทำอะไรถูกหมด..."

...สำหรับรายการมองต่างมุมนอกจากการซักถามและ
บทบาทพิธีกรแล้ว การใช้คำถามของพิธีกรกับผู้หลักผู้ใหญ่บางท่าน เป็นสิ่งที่ดูจะไม่
เหมาะสมอย่างยิ่ง ช่วงเวลาดังกล่าวนั้น บางครั้งเด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อย
อาจชมร่วมกับผู้ปกครองอยู่ และสังคมไทยอยู่ภายใต้กรอบระบบอาวุโส แม้นักการ
เมืองจะไม่ใช้บุคคลสะอาดบริสุทธิ์นัก การนั่งตำแหน่งรัฐมนตรีหรือสมัยก่อนเรียกว่า

"เสนาบดี" สังคมมักนับถือให้เป็นผู้มีอาวุโสการใช้คำตามบางครั้ง ดูเหมือนไม่ได้คำนึงถึงส่วนนี้ อันจะเกิดผลกระทบต่อระบบอาวุโสที่มีส่วนต่อการควบคุมสังคม

ดังนั้น สิ่งที่ทำให้ประชาชนไม่เรียกร้องหรือร้องขอให้รัฐบาลคืนรายการมรดกต่างมมให้ประชาชน เพราะบทบาทและการแสดงออกพิธีกรรมบางส่วนสังคมยังไม่สามารถยอมรับได้ และไม่ใช้ประเด็นนำแปลใจยังก่อให้เกิดความไม่เห็นด้วยลึก ๆ ระหว่างสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เป็นเหมือนสัญญาณเตือนสำหรับการนำเสนอรายการเพื่อประชาชน ไม่ว่าสังคมจะเคลื่อนไหวหรือก้าวหน้าด้วยทฤษฎีอะไรก็ตาม ความเป็นไทย การให้ความเคารพบูชา ให้เกียรติผู้หลักผู้ใหญ่สำหรับสังคมไทยแล้วถือว่าสำคัญ

นักวิชาการบางคนมองว่า ปรัชญาการสั่งสอนในแบบโบราณอาจทำให้เด็กขาดความมั่นใจ ไม่กล้าเสนอเหตุผลเพราะกลัวผู้ใหญ่ยับยั้งการใช้ระบบอาวุโสควบคุมสังคมทำให้สังคมด้อยพัฒนา ควรสร้างความมั่นใจให้เด็กรุ่นใหม่ให้กล้าคิดและกล้าแสดงออก แนวทางการอบรมสั่งสอนดังกล่าวเริ่มเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระทั่งทำให้บางครั้งกลายเป็นความรู้สึกกร้าวร้าวเหมือนบทบาทบางครั้งที่ถูกแสดงผ่านสู่สายตาผู้ชม..."

(ผู้จัดการรายวัน : ประจำวันที่ 5 พฤษภาคม 2538, หน้า 9)

คุณชลิตาภรณ์ สิงสัมพันธ์ ผู้เขียนบทความคอลัมน์ "จอบ้ายประชาชน" ได้ให้ทัศนะในแง่ของ ภาพสะท้อนสังคมไทย จากรายการ "มองต่างมุม" ไว้ว่า

ปัญหาเหล่านี้ทางรายการ "มองต่างมุม" โดยเฉพาะผู้ดำเนินรายการต้องพยายามหาทางแก้ไขเพื่อให้รายการเป็นเวทีสำหรับความคิดที่หลากหลายในสังคมไทยจะได้แลกเปลี่ยนกันอย่างเสรี แต่ปัญหาบางอย่างก็คงแก้ไขไม่ได้ง่าย ๆ นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม เพราะปัญหาดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงปัญหาของรายการ "มองต่างมุม" เท่านั้น แต่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะบางอย่างของสังคมไทย ที่ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และไม่เปิดโอกาสให้คนที่คิดไม่เหมือนกับคนได้ชี้แจงหรืออธิบายเหตุผล...

ลักษณะเช่นนี้ทำให้สังคมไทยไม่เอื้ออำนวยต่อการถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรีโดยคนที่มีทรรศนะและแนวคิดที่แตกต่างกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้มักจะถูกมองว่าเป็นลักษณะของกลุ่มเผด็จการของจิตใจคับแคบไม่ฟังความคิดเห็นของคนอื่น แต่ในความเป็นจริงผู้ที่มองว่าตนเองมีความคิดเสรี อาจจะมีลักษณะดังกล่าวอยู่ด้วย

ผลที่ตามมา ก็คือคนที่มีความคิดแตกต่างกันไม่ยากฟังอีกฝ่ายหนึ่งพูดและไม่อยากพูดให้อีกฝ่ายหนึ่งฟัง...

ความสำคัญของปัญหานี้ ไม่ได้อยู่ที่การที่รายการ "มองต่างมุม" มีมุมมองที่จำกัดมากขึ้นเท่านั้น แต่ที่น่าเป็นห่วงก็คือ ลักษณะดังกล่าวทำให้การสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสังคมไม่เกิดขึ้นความคิดที่แตกต่างหลากหลาย ก็จะมีการสื่อสารกันเฉพาะในกลุ่มของตน ในขณะที่ความขัดแย้งระหว่างความคิดไม่มีโอกาสที่จะบรรเทาเบาบางลงด้วยการพูดจาสื่อสารกัน...

สิ่งที่สังคมไทยต้องการก็คือ ช่องทางหรือเวทีที่คนที่เห็น

ต่างก็จะสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อที่แต่ละฝ่ายจะมีโอกาสหาจุดต่างจุดเหมือนและประนีประนอมกันหรือหาข้อยุติของความขัดแย้งได้อย่างสันติ...

การที่คนไทยปิดตัวเองจากความหลากหลายทางความคิดโดยชอบที่จะฟังแต่ความคิดที่เหมือนของตน และปฏิเสธที่จะรับฟังความเห็นที่ต่างออกไปนั้น เป็นลักษณะที่น่ากลัวเพราะโอกาสที่จะเกิดการปะทะระหว่างผู้ที่เห็นต่างกันมีอยู่สูง...

สิ่งที่คนในสังคมน่าจะร่วมกันสร้างก็คือ กลไกที่จะจัดการกับความขัดแย้งทางความคิดโดยไม่ต้องใช้ความรุนแรง และจุดเริ่มต้นที่ดีได้แก่ การเปิดรับต่อความคิดเห็นที่ต่างไปจากเราโดยไม่บังคับให้ผู้อื่นต้องเห็นเหมือนกับเรา...

จะเห็นได้ว่าแนวโน้มที่จะ "มองมุมเดียว" ของคนไทยไม่ได้เป็นปัญหาของรายการ "มองต่างมุม" ดังที่วิพากษ์วิจารณ์ กันเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาที่อาจจะแยกสลายสังคมไทยได้เช่นกัน..."

(มติชน ประจำวันที่ 25 พฤษภาคม 2536 หน้า 8)

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ รวมทั้งการนำเสนอข่าวทางหนังสือพิมพ์ ประกอบกับการวิเคราะห์ จากการคุุเทปโทรทัศน์พบว่า

รายการที่มีการพูดคุย วิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นในเรื่องปัญหาบ้านเมือง โดยให้คนรู้จักยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างนั้น ควรมีอยู่

ในสังคมไทย เพื่อจะให้เห็นความแปลกใหม่และ เห็นการพัฒนาของรายการต่าง ประเทศ เพื่อให้การผลิตรายการโทรทัศน์ได้ก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศโลกเสรี อื่นๆ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้คนในสังคมไทยได้รู้จักการใช้สิทธิเสรีภาพ ภายใต้อารอบประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม การที่จะมองว่าสังคมไทยสามารถยอมรับ รายการลักษณะนี้ได้มากน้อยแค่ไหน ก็ปรากฏว่า สามารถรับได้ แต่ขณะเดียวกันก็ มองว่าขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาและ วัฒนธรรมของสังคมไทยด้วย โดยมองว่าคนบาง กลุ่มยังไม่สามารถแยกแยะความเห็นและข้อเท็จจริงได้ หรือยังไม่รู้จักแยกแยะ ผิดถูก หากการนำเสนอของพิธีกรเป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นกลาง ไม่ให้ความ เป็นธรรมทั้งสองฝ่ายเท่ากัน สังคมเราก็เกิดความเสียหายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าสิ่งนั้นเป็นการเข้าใจผิดหรือเป็นการตัดสินใจที่ผิด ก็จะมีผลกระทบอย่างมาก ต่อสังคมไทย

สรุปได้ว่า การสนทนา การพูดต่างๆ ยังต้องคำนึงถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอยู่ไม่ใช่น้อย ความขัดแย้งในเชิงวัฒนธรรมเช่นนี้ อาจจะถือได้ว่า มีผลกระทบต่อการค้าเน้นรายการมองต่างมุมอยู่เช่นเดียวกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย